

ACTIVITATEA LUI IOAN BOGDAN ÎN CADRUL ACADEMIEI ROMÂNE

LUCIA DJAMO-DIACONIȚĂ

După studii strălucite făcute în țară și în importante centre universitare din străinătate (Viena, Petersburg, Moscova, Cracovia), I. Bogdan este numit în anul 1891 profesor de slavistică la Universitatea din București, la catedra înființată în același an. Activitatea sa științifică devine atât de cunoscută și apreciată încât, deși nu împlinise încă vârsta de 28 de ani (născut la 25 iulie 1864), secțiunea istorică a Academiei Române, în ședința din 23 martie 1892, propune sesiunii generale alegerea lui Ioan Bogdan ca membru corespondent. În ședința sesiunii generale din ziua de 31 martie 1892 se pune la vot această propunere și I. Bogdan, întrunind 19 voturi pentru, este ales membru corespondent al secțiunii istorice¹.

Activitatea lui Ioan Bogdan ca membru corespondent al Academiei nu este consemnată în arhiva înaltului for științific, dar lucrările sale, publicate atât în *Analele Academiei*, începând din anul 1889, cât și în altă parte, constituie cea mai bună dovadă a unei rodnice munci creatoare care contribuia la dezvoltarea slavisticii și a istoriografiei românești. Prin calitățile lucrărilor sale, care au suscitât un deosebit interes, I. Bogdan devenise una din figurile cele mai reprezentative ale științei românești, elogios apreciată și peste hotare.

Peste 11 ani, în ședința sesiunii generale din 29 martie 1903, la propunerea din ziua precedentă a secțiunii istorice, plenul Academiei, luând cunoștință de expunerea lui D. A. Sturdza, secretarul general al Academiei Române, membru al secțiunii istorice, asupra activității științifice a lui I. Bogdan, votează primirea acestuia ca membru activ², pe locul devenit vacant prin moartea lui V. A. Urechia. În expunerea sa, D. A. Sturdza scotea în evidență prodigioasa activitate a lui I. Bogdan, arătând că acesta s-a preocupat de publicarea unor izvoare importante pentru studiul istoriei patriei și al istoriei statelor vecine, acordând de asemenea un interes deosebit cunoașterii instituțiilor vechi românești și vechii noastre culturi. În cadrul prezentării activității lui I. Bogdan, D. A. Sturdza releva în mod special colecția *Documente și regeste privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și Ungaria în secolul XV și XVI*, a

¹ Vezi « *Analele Academiei Române* », Seria II, tom. XIV, Partea administrativă și dezbaterele, Procesul verbal al ședinței din 31 martie 1892, p. 128.

În continuare, vom folosi prescurtarea AAR indicând apoi seria și tomul. Menționăm că am folosit atât « *Analele* », cât și materialele aflate în Arhiva Academiei, pentru care aducem mulțumiri și pe această cale conducerii Academiei Republicii Socialiste România și Direcției Cămarilor, care au avut amabilitatea de a ne permite cercetarea Arhivei. Am făcut trimiterea la arhivă în acele cazuri în care, în urma confruntării, apare o omisiune în publicație sau o neconcordanță.

² AAR, Seria II, tom. XXV, Procesul verbal al ședinței din 29 martie 1903, p. 155—158.

cărei introducere «constituie un adevărat tratat de diplomatică veche românească». «Toată istoria destul de obscură a Țării Românești din cele două secole — spunea el mai departe — cîștigă o nouă față prin comentariile luminoase care însoțesc aceste documente»¹.

Deși propunerea era pe deplin întemeiată, procedîndu-se la vot, din totalul de 25 votanți, I. Bogdan a obținut 17 voturi pentru, 8 membri votînd împotriva ei. Conform articolului 7 al Statutelor, întrunind două treimi din voturi, I. Bogdan a fost proclamat membru al Academiei².

«Rezerva» unora din vechii membri ai secției istorice a Academiei Române reflectă poziția lor față de noua direcție în istoriografie, reprezentată de I. Bogdan. E ceea ce va reieși, mai concludent, peste aproape doi ani, cu prilejul citirii discursului de recepție.

În ședința din 30 martie 1903, luînd cuvîntul spre a mulțumi Academiei pentru alegere, I. Bogdan, cu modestia care l-a caracterizat, a spus: «Știu că nici vîrsta, nici meritele mele nu-mi dădeau dreptul să mă aștept la această distincție onoare și atribui alegerea mea bunelor intențiuni ale acelora dintre D-voastră care cred că, prin intrarea unor elemente mai tinere în Academia Română, acestea se vor simți îndoit obligate să lucreze din toate puterile lor la progresul acestei înalte instituțiuni de cultură națională. Nu aduc cu mine nici un trecut bogat în fapte, nici o autoritate întemeiată pe vîrstă; aduc însă un profund respect pentru Academia Română și o hotărîre fermă de a conlucra la prosperarea ei»³. În continuare, el își expunea crezul său științific și patriotic, călăuza întregii sale activități: «În puținele și modestele mele lucrări de pînă acuma am fost întotdeauna călăuzit de o sinceră iubire de adevăr și de un entuziasm cald pentru trecutul poporului nostru, pe care am învățat a-l iubi»⁴.

După alegerea sa, I. Bogdan se va dovedi unul dintre cei mai activi membri ai Academiei, participînd de la început cu regularitate atît la ședințele secției istorice, cît și la ședințele plenare ordinare, publice sau extraordinare⁵.

Cu toată această muncă plină de elan și abnegație, I. Bogdan a trebuit să îndure o vreme «suferințele morale»⁶ pricinuite de unii membri ai Academiei, reprezentanți ai vechii concepții istorice, care nu apreciau strădaniile și roadele activității lui științifice.

Faptul nu este prin nimic surprinzător. Însuflețit de pasiunea descoperirii, studierii și publicării de izvoare noi pentru istoria poporului nostru, I. Bogdan era călăuzit în egală măsură de un ascuțit simț al probității științifice, pentru care scopul istoriei era de a cunoaște și învia trecutul așa cum documentele îl arată a fi fost, fără încercarea de a ignora mărturia lor, atunci cînd ea contravine unor scheme sau preferințe personale. De aceea, lucrările sale promovau o atitudine nouă, urmăreau cu fermitate și fără menajamente să înlăture greșelile și prejudecățile care împiedecau stabilirea adevărului istoric. Astfel, I. Bogdan a scos din circulație, în urma unei critici magistrale, izvoare plămuite și certificate uneori de somități ca B. P. Hasdeu (cazul «Diplomei

¹ *Ibid.*, p. 158.

² *Ibid.*

³ *Ibid.*, p. 158—159.

⁴ *Ibid.*, p. 159.

⁵ Vezi procesele verbale ale ședințelor, începînd cu cele din 30 martie 1903, pînă în mai 1919.

⁶ Vezi N. Iorga, *I. Bogdan*, în «Buletinul Comisiei istorice a României», vol. III, București, 1924, p. VI.

birlădene)), a impus prin ediții și studii fundamentale, ca și prin conferințe publice destinate unui auditoriu mai larg, o nouă imagine despre cultura română în limba slavonă, mult deosebită de cea oficială¹, dînd acestei culturi locul ce i se cuvine în istoria patriei. În sfîrșit, el nu a șovăit să-și definească în termeni limpezi concepția sa, netemîndu-se de a veni în conflict cu direcția care deținea atunci poziții dominante în Academia Română. De aceea, încă de cînd era membru corespondent, el intrase într-un conflict de idei cu unii membri ai Academiei și urmările nu s-au lăsat multă vreme așteptate: astfel, printr-o coincidență semnificativă, în ziua de 23 martie 1893, exact la un an după propunerea de a fi primit membru corespondent al secției istorice, are loc discutarea propunerilor Comisiei pentru acordarea premiului Eliade Rădulescu. La acest premiu, I. Bogdan prezentase *Vechile cronice moldovenești pînă la Ureche* — cele mai multe descoperite, traduse și studiate pentru prima oară de el. Lucrarea este respinsă pe motivul cu totul neîntemeiat că este o traducere și nu o lucrare originală². S-a ajuns chiar — și acest fapt revelează dedesubturile șubredei motivări — să se afirme în plină ședință (de către V. Maniu) că «această carte este o mistificare și autorul ajunge la concluziuni contra cărora trebuie să se revolte toți românii»³. «Concluziunile» le știm astăzi cu toții: datorită acestei lucrări a lui Bogdan, și celorlalte două care o vor completa, s-a dovedit că istoria creației literare originale a poporului român începe și este ilustrată de opere valoroase cu două secole mai devreme decît socoteau «patrioții» ce-l combăteau așa de vehement.

Spre onoarea înaltei instituții, au existat însă și glasuri lucide, chiar dacă ele nu și-au putut impune punctul de vedere. Răspunzînd lui V. Maniu, N. Ionescu, raportorul cărții, afirma că în lucrare n-a văzut «concluziuni false, rele și antinaționale», ci «numai o sinceră arătare a unei stări de lucruri care a durat secole și care nu se poate contesta»⁴. La rîndul său, A. D. Xenopol observa că «an cu an, textul cronicelor slavone este ilustrat prin cercetări critice, care luminează multe puncte din vechea istorie a Moldovei»⁵.

Aceeași animozitate izbucnește trei ani mai tîrziu, în 1896, cînd I. Bogdan prezintă spre premiere, concurînd pentru premiul Năsturel-Herescu, *Cronice inedite atîngătoare de istoria românilor*, la fel de importantă ca și lucrarea anterioară. Primită cu elogii de critica științifică din străinătate⁶, lucrarea este caracterizată astfel în raportul Academiei, întocmit de Gr. G. Tocilescu: «Lucrarea proprie a autorului este puțin critică, făcută în pripă, multe date sînt greșite, unele păreri prea puțin întemeiate; nu lipsesc nici contra-sensuri în interpretarea textelor»⁷. Evident, în baza unui astfel de raport, lucrarea a fost respinsă de Comisia premiilor⁸.

¹ Despre aceasta vezi A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, vol. II, Iași, 1896, p. 116 și mai ales exemplele date de P. P. Panaitescu în «Perioada slavonă» la Români și ruperea de cultura Apusului din vol. *Interpretări românești*, București, 1947, p. 9—32.

² Vezi intervenția lui B. P. Hasdeu în Procesul verbal al ședinței din 23 martie 1873 AAR, Seria II, t. XV, p. 138.

³ *Ibid.*, p. 140.

⁴ *Ibid.*, p. 141.

⁵ *Ibid.*, p. 139.

⁶ Vezi, de pildă, recenzia lui V. Jagić în «Archiv für slavische Philologie», t. 18, Berlin, 1896, p. 287—288.

⁷ Vezi AAR, Seria II, t. XVIII, Procesul verbal al ședinței din 13 martie 1896, p. 321. În raportul detaliat sînt prezentate, exagerîndu-li-se amploarea, cîteva din erorile autorului (*ibid.*, p. 331—339).

⁸ *Ibid.*, p. 322.

În această atmosferă, fără să fi încetat nici o clipă munca creatoare, în anul 1903 I. Bogdan devine membru al Academiei, în ciuda opoziției unui număr însemnat de votanți. După mai bine de doi ani de la alegere, în ședința din 5 aprilie 1905, se hotărăște ca la 8 aprilie 1905 I. Bogdan să citească discursul de recepție¹. În ședința solemnă din 8 aprilie, I. Bogdan a citit discursul său despre *Istoriografia română și problemele ei actuale*, iar Dimitrie A. Sturdza, răspunsul².

În cadrul Academiei era uzanța ca discursul de recepție să fie închinat prezentării bio- și bibliografice a personalității defunctului predecesor, pe al cărui loc era ales un nou academician. I. Bogdan s-a abătut de la această regulă și, în loc de a elogia pe predecesorul său — unul din cei mai tipici exponenți ai vechii direcții — a dezbătut, în discurs, problemele cheie ale istoriografiei din acea epocă. În prima parte, după o periodizare a istoriografiei, el vorbește despre «noua eră», aceea «a publicării izvoarelor, atât a celor narative, cât și a celor documentare»³, pe baza cărora era de așteptat «să se încerce o nouă expunere a întregii istorii române»⁴. I. Bogdan își expune apoi concepția sa științifică, modernă, în legătură cu studiul istoriei, afirmând că «nu este destul să cunoaștem schimbările superficiale ale domniilor... nu este destul să cunoaștem șirul cronologic al evenimentelor sau șirul genealogic al dinastiilor, care nu poate fi nici el un criteriu natural de împărțire în perioade. Evoluția istorică a unui popor poate fi înțeleasă numai prin factorii interni ce au provocat-o, deci prin studiul claselor sociale ce l-au constituit și al ideilor ce au stăpinit acțiunea lor»⁵. Și încheie, afirmând că studiul acestora «este cu mult mai interesant decât cunoașterea războaielor, a intrigilor de curte, a rivalităților de partide, a intervențiilor străine, de care sînt prea pline expunerile de pînă acum ale istoriei române»⁶.

I. Bogdan considera că activitatea istorică a generației sale și a celei următoare trebuia îndreptată «spre studiul culturii române», și în acest sens opina că editarea diferitelor feluri de izvoare era deosebit de actuală și că se impunea, în primul rînd, «o publicare întinsă a documentelor interne»⁷, o editare critică a documentelor care trebuie să constituie baza solidă a științelor ajutatoare ale istoriei: *diplomatica, paleografia și sigilografia*⁸.

I. Bogdan afirma că a doua problemă a istoriografiei române⁹ o constituia *publicarea izvoarelor narative* și preciza: «e timpul să ne gîndim la un *corpus scriptorum* al istoriei noastre», care «să cuprindă într-o primă serie toate analele și cronicile naționale din sec. XV—XVIII și într-o a doua serie cronicile și memoriile străine care se ocupă exclusiv cu țările noastre»¹⁰.

Editarea unui *Codex diplomaticum* era o importantă preocupare a lui I. Bogdan, care corespunde și sugestiei exprimate de C. Jireček atât într-o

¹ Vezi, Arhiva Academiei, Dosarul IV, vol. 40, Procesul verbal al ședinței din 5 aprilie 1905.

² Vezi AAR, Seria II, tom. XXVII, Procesul verbal al ședinței solemne din 8 aprilie 1905, p. 230.

³ Vezi *Istoriografia română și problemele ei actuale*, Academia Română, Discursuri de recepție, XXVII, p. 11.

⁴ *Ibid.*, p. 15.

⁵ *Ibid.*, p. 18—19.

⁶ *Ibid.*, p. 20.

⁷ *Ibid.*, p. 21.

⁸ *Ibid.*, p. 22.

⁹ *Ibid.*, p. 25.

¹⁰ *Ibid.*, p. 26.

scrisoare adresată lui I. Bogdan¹ la 17 II 1889, cît și în recenzia lucrării *Vechile cronic moldovenești pînă la Ureche*, în care preciza că «pentru investigațiunile istorice din țară o astfel de întreprindere ar fi, de bună seamă, baza unui nou avînt»².

I. Bogdan considera ca o a treia problemă «pregătirea unui *Corpus inscriptionum* al Țărilor Române, atît a celor în limba slavă, cît și a celor românești și neogrecești»³.

Acest discurs-program, expresia gîndirii istorice moderne a lui I. Bogdan, poate fi considerat și o analiză critică a activității secției istorice a Academiei. În consecință, el a provocat nemulțumirea unora din vechii membri — inclusiv A. D. Xenopol, fostul profesor al lui I. Bogdan — care se simțeau vizați. Astfel a început o polemică între reprezentanții celor două direcții deosebite din istoriografia română. La discuții a luat parte și Titu Maiorescu, care afirma că lupta de idei este un semn de vitalitate, deoarece mărginirea unilaterală ar fi un simptom de slăbiciune: «Să ne felicităm totdeauna cînd vedem lupte de idei... Progresul nu se poate face fără schimbare și antagonism», spunea Titu Maiorescu și încheia afirmînd că «hotărîrea asupra acestui fel de chestii nu se dă prin votul unor colegi contemporani, ci prin dreapta judecată a viitorului»⁴.

Această polemică a încetat numai datorită tactului de care a dat dovadă I. Bogdan. Dar, în mod firesc, divergențele de păreri, care erau esențiale și legate de principii și concepții, au continuat în mod latent, făcînd ca uneori colaborarea lui I. Bogdan cu unii din reprezentanții vechii concepții să fie deosebit de grea. Cît privește «dreapta judecată a viitorului» aceasta, precum se știe, a dat cîștig de cauză lui I. Bogdan.

Deși I. Bogdan și-a început activitatea în cadrul Academiei în atmosfera încordată pe care am arătat-o, atmosferă care se datora, din fericire, numai unei minorități — e drept, încă influente — munca lui a fost foarte rodnică și multilaterală⁵.

Membru al secției de istorie a Academiei, el participă cu competență și la dezbaterea unor probleme ale secției literare, contribuind la rezolvarea acestora. Menționăm, de pildă, participarea la discuțiile cu privire la modificarea ortografiei⁶.

Dovada aprecierii activității filologice a marelui nostru slavist — care se afirmase prin valoroase studii de limbă — o constituie faptul că, în ședința din 19 mai 1914, a fost ales membru al Comisiei Dicționarului⁷, reales apoi cu regularitate și chiar în absență, în ajunul morții sale⁸.

¹ Vezi I. Lupuș, *Ioan Bogdan în lumina unor fragmente din corespondența sa*, AAR, Seria III, t. XXVII, mem. 7, p. 32.

² Vezi C. Jireček, *Slavische Chroniken der Moldau*, «Archiv für slavische Philologie», t. 15, 1892, p. 91, vezi și extrasul din CL, an. XXVI, 1892, nr. 7, p. 10.

³ Vezi *Istoriografia română*, p. 26.

⁴ AAR, Seria II, t. XXVII, Procesul verbal al ședinței din 9 aprilie 1905, p. 234.

⁵ Vezi bibliografia lucrărilor sale la P. P. Panaitescu, *Ioan Bogdan și studiile de istorie slavă la români*, «Buletinul Comisiei istorice a României», vol. VII, București, 1928, p. XXI–XXXII.

⁶ Vezi AAR, Seria II, t. XXVI, Procesele verbale ale ședințelor din 16 și 17 martie 1904.

⁷ AAR, Seria II, t. XXXVI, Procesul verbal al ședinței din 19 mai 1914, p. 149.

⁸ AAR, Seria II, t. XXXVII, Procesul verbal al ședinței din 13 mai 1915, p. 168, t. XXXVIII, Procesul verbal al ședinței din 30 mai 1919, p. 311.

În ceea ce privește prezentarea de comunicări în cadrul Academiei, este semnificativ faptul că, după discursul de recepție, care a creat o deosebită încordare, I. Bogdan, atât de activ mai înainte, nu mai prezintă timp de aproape doi ani nici o lucrare proprie, ci numai lucrări ale altor cercetători sau documente inedite intrate în patrimoniul Academiei. Abia în ședința publică din 27 martie 1907 susține comunicarea *Îndatoririle militare ale cnejilor și boierilor moldoveni în secolii XIV și XV*¹, după care activitatea în acest domeniu începe să se desfășoare în mod normal, prin prezentarea a numeroase alte comunicări: *Evangheliile de la Homor și Voroneț din 1473 și 1550, Contribuții la istoria Moldovei între 1448—1458*² etc.

Bogata lui activitate depusă în cadrul Comisiei istorice a României avea, de asemenea, strânse legături cu Academia, fără a fi dependentă de aceasta.

Propunându-și încheierea unui colectiv de cercetători ai trecutului, care să se îngrijească exclusiv de publicarea de ediții critice de izvoare istorice și de monumente literare vechi, I. Bogdan, cu sprijinul lui Spiru Haret, ca ministru al Instrucțiunii, a înființat în anul 1909 *Comisia istorică a României*. Ca președinte al acestei comisii, I. Bogdan, ajutat de I. Bianu și D. Onciul, s-a ocupat îndeaproape de supravegherea lucrărilor, a urmărit fiecare publicație pas cu pas, mergând chiar la controlul textului cu manuscrisul original³. După o muncă intensă de zece ani, care a dat frumoase roade, Ministerul a suprimat subvenția anuală, împiedicând activitatea Comisiei. Când intervențiile la Minister s-au dovedit ineficiente, Secția istorică a Academiei propune, în ședința din 13 mai 1914, ca suma de 5.828,20 lei, excedent al secției, să fie afectată unei tipărituri a Comisiei, și anume *Cronicii* lui Neculce, pe baza manuscrisului aflat la Academie. Propunerea se respinge, dar se hotărăște ca Academia să sprijine Comisia printr-o intervenție la Minister în vederea restabilirii situației legale⁴. Ca urmare a acestei intervenții, Comisia i s-a alocat din nou subvențiile legale, ceea ce i-a permis să-și continue activitatea, despre care I. Bogdan informează cu regularitate Academia, prin prezentarea noilor volume apărute⁵.

Comisia istorică, sub președinția lui I. Bogdan, a grupat în jurul ei elementele cele mai capabile, care au reușit să tipărească lucrări de înaltă ținută științifică și tehnică. Rezultatele frumoase ale Comisiei, «care a însemnat o eră nouă în publicațiile noastre de cronici și documente»⁶, se datoresc atât muncii sistematice a colaboratorilor, cât și meticulozității lui I. Bogdan, care supraveghea întreaga muncă.

O altă latură a activității lui I. Bogdan în cadrul Academiei este aceea de membru în diferite comisii de premii. Astfel, chiar din primul an al alegerii sale ca membru, în ziua de 1 aprilie 1903, a fost ales membru al comisiei premiilor anuale din 1904, fiind numit ulterior secretar și raportor general al

¹ AAR, Seria II, t. XXIX, Procesul verbal al ședinței din 27 martie 1907, p. 147.

² AAR, Procesul verbal al ședinței din 10 aprilie 1907, p. 175; «Analele», Seria II, t. XXX, Procesul verbal al ședinței din 21 martie 1908, p. 126; *ibid.*, Procesul verbal al ședinței din 3 aprilie 1908, p. 164 etc.

³ Vezi N. Iorga, *I. Bogdan*, p. I.

⁴ AAR, Seria II, t. XXXVI, Procesul verbal al ședinței din 14 mai 1914, precum și Procesul verbal al secției istorice din 13 mai 1914, *ibid.*, p. 262.

⁵ AAR, Seria II, t. XXXVII, Procesul verbal al ședinței din 25 mai 1915, p. 188; t. XXXIX, Procesul verbal al ședinței din 28 octombrie 1916, p. 50—51 etc.

⁶ P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. XVI.

comisiei¹. Își îndeplinea cu atîta conștiinciozitate această obligație, încît, pe bună dreptate, era dat ca exemplu. Astfel, într-o scrisoare adresată de I. Bianu lui Xenopol, în ziua de 11 februarie 1913, prin care căuta să-l convingă că este necesar să-și dea concursul la lucrările Academiei, îi scrie: «Onciul și Bogdan, deși bolnavi — cel dintîi stă în casă dinainte de Crăciun, cel de-al doilea este într-un sanatoriu de lingă Viena — au primit să facă rapoarte. Onciul despre trei cărți, din care două foarte voluminoase; Bogdan despre două, iarăși voluminoase»².

Rapoartele alcătuite de I. Bogdan în vederea selecționării celor mai bune lucrări spre premiere sînt alcătuite meticuloas, cu competență și mult simț de răspundere, constituind un adevărat exemplu de analiză obiectivă. În calitate de membru al secției istorice, a alcătuit numeroase rapoarte asupra unor lucrări prezentate spre a fi publicate în «Anale», rapoarte care de asemenea pot fi luate ca model prin modul documentat și detaliat în care sînt alcătuite³.

Critic imparțial, I. Bogdan se afirmă în același timp ca un sprijinitor al cercetărilor științifice. Astfel, în unele cazuri, I. Bogdan a recomandat Academiei spre publicare lucrări de literatură sau limbă, cum ar fi aceea a profesorului Iuliu Valaori, *Cîteva observațiuni referitoare la scriitorii clasici greci și latini*⁴, sau *Locuțiuni (graie) armânești* de P. Papahagi, pe care le socotea vrednice de a vedea cît mai repede lumina tiparului.

În acest sens, considerăm necesar să menționăm următorul exemplu, care ni se pare elocvent: însărcinat de Academie, în anul 1912, să refere asupra lucrării *Contribuții privitoare la relațiile bisericii românești cu rușii în secolul al XVII-lea*, lucrare prezentată în manuscris de S. Dragomir și însoțită de numeroase anexe, I. Bogdan scria în raportul său, cu referire la anexe: «O mare parte le-am copiat și le-am fotografiat acum un an. Astfel, aproape toate anexele d-lui Dragomir le posed și în copiile mele... Planul meu este de a aduna toate materialele privitoare la istoria noastră din acele arhive și a le edita apoi la un loc, într-o publicațiune mai mare.

Aceasta însă nu mă împiedică să recomand secțiunii istorice tipărirea studiului și a materialelor adunate de dl. Dragomir. Dimpotrivă: chiar dacă voi fi silit să retipăresc unele materiale cuprinse în manuscrisul d-lui Dragomir, acesta merită totuși să fie tipărit și el, deoarece lucrarea mea, dacă voi putea s-o termin, așa cum am plănuțit-o, va cere încă mulți ani de muncă...» și conchidea: «Așa fiind, recomand cu căldură secțiunii istorice să decidă a se tipări în «Analele Academiei Române» manuscrisul d-lui S. Dragomir, atît studiul introductiv care cuprinde 92 p., cît și anexele care cuprind 177 p. de texte rusești cu titluri românești»⁵.

În alte cazuri, I. Bogdan solicită sprijinul material al Academiei pentru continuarea cercetărilor Institutului de filologie și folclor condus de O. Densușianu, căruia ministerul i-a suprimat subvențiile⁶, sau ia cuvîntul în favoarea

¹ AAR, Seria II, t. XXV, Procesul verbal al ședinței din 1 aprilie 1903, p. 177; t. XXVIII, Procesul verbal al ședinței din 20 martie 1906, p. 166; t. XXIX, Procesul verbal al ședinței din 2 mai 1914, p. 111.

² Vezi copia scrisorii păstrată în Arhiva Academiei, 1913, A — 7, Dosarul nr. 19, Volumul 8 a, Secțiunea istorică, fila 120.

³ Vezi AAR, Seria II, t. XXIX, Procesul verbal al ședinței din 17 aprilie, 1907, p. 366; Comisia premiilor anuale, p. 380—382; t. XXXVI, Comisia premiilor anuale, p. 346—347 etc.

⁴ AAR, Seria II, t. XXVII, Procesul verbal al ședinței din 7 mai 1904, p. 15.

⁵ AAR, Seria II, t. XXXIV, Procesul verbal al ședinței din 19 mai 1912 al secției istorice, p. 232—233.

⁶ AAR, Seria II, t. XXXVIII, Procesul verbal al ședinței din 12 iunie 1915, p. 5.

lui O. Tafrali, care cerea un ajutor în vederea continuării cercetărilor privind arta bisericii Curtea de Argeș, spunînd: «cred că Academia trebuie să acorde o subvenție tînărului distins, care promite să producă lucrări de valoare»¹.

Atașamentul față de Academie l-a manifestat și prin strădania de a contribui din toate puterile sale la îmbogățirea colecției de documente și de manuscrite sau la adunarea unor piese de valoare referitoare la trecutul Țărilor Române, pentru a fi păstrate și puse la dispoziția specialiștilor. Se poate spune că, din generația lui, alături de Bianu, care era bibliotecarul Academiei, a fost academicianul care s-a preocupat în cea mai mare măsură de acest aspect al activității înaltului for științific. Astfel, aflînd că în Arhiva Ministerului de război de la Viena se găsea o hartă geografică a Olteniei din anul 1722, a obținut o copie fotografică pentru colecția Academiei². În călătoriile sale închinăte depistării și studierii documentelor slavo-române emise de cancelaria lui Ștefan cel Mare, nu areorei se întîmpla ca, găsind hrisoave originale la particulari, să determine pe posesori să le doneze Academiei³, alteleori, ca în cazul documentelor aflate în casa obștei de la Bîrlad, după ce constata bunăvoința necesară, propunea Academiei să intervină oficial⁴. O dovadă grăitoare a grijii și a zelului de a strînge și de a asigura cele mai bune condiții de păstrare a monumentelor trecutului o constituie și faptul că, în timp ce era decan al Facultății de filozofie și litere din București, după moartea fostului său coleg Gr. Tocilescu, în noiembrie 1909, a înaintat Ministerului Instrucțiunii și Cultelor un raport prin care solicita ministerului cumpărarea pentru Facultate a bibliotecii răposatului academician. Fiind informat că în bibliotecă se găseau și numeroase documente importante, chiar în raportul către Minister propunea ca toate documentele ce se vor găsi în bibliotecă să fie donate Academiei Române, ceea ce a și făcut în ședința din 26 februarie 1910⁵.

Proceda în același fel și cu aceeași nobilă pasiune în vederea îmbogățirii cu manuscrite românești sau slavo-române a colecției Academiei. Este suficient să menționăm că la 30 octombrie 1909 prezintă Academiei, în dar din partea lui P. Girboviceanu, un manuscris cuprinzînd traducerea românească a *Învățăturilor lui Neagoe Basarab*⁶ sau, la 12 octombrie 1912, din partea lui S. Pușcariu mai multe fragmente de manuscrite și tipărituri slavone vechi găsite în podul vechii biserici românești din Rîșnov⁷.

Tocmai pentru faptul că n-a precupețit nici un efort în vederea îmbogățirii patrimoniului Academiei cu aceste comori neprețuite ale trecutului cultural al poporului român, I. Bogdan a suferit nespuse de mult de pe urma faptului că, în primul război mondial, în timpul ocupației străine, acest tezaur compus pe atunci din 607 volume de manuscrite slavone, în noaptea de 9/22 ianuarie 1917 a fost luat cu forța de la Academie și înstrăinat de ocupanți. La stăruința lui I. Bogdan, Academia Română a făcut demersurile necesare, explicînd că acest act militar contravine «dispozițiilor internaționale ale Conferințelor de

¹ *Ibid.*, Procesul verbal al ședinței din 18 septembrie 1915, p. 19.

² AAR, Seria II, t. XXVII, Procesul verbal al ședinței din 10 decembrie, 1904, p. 99; vezi și I. Lupaș, *op. cit.*, p. 34.

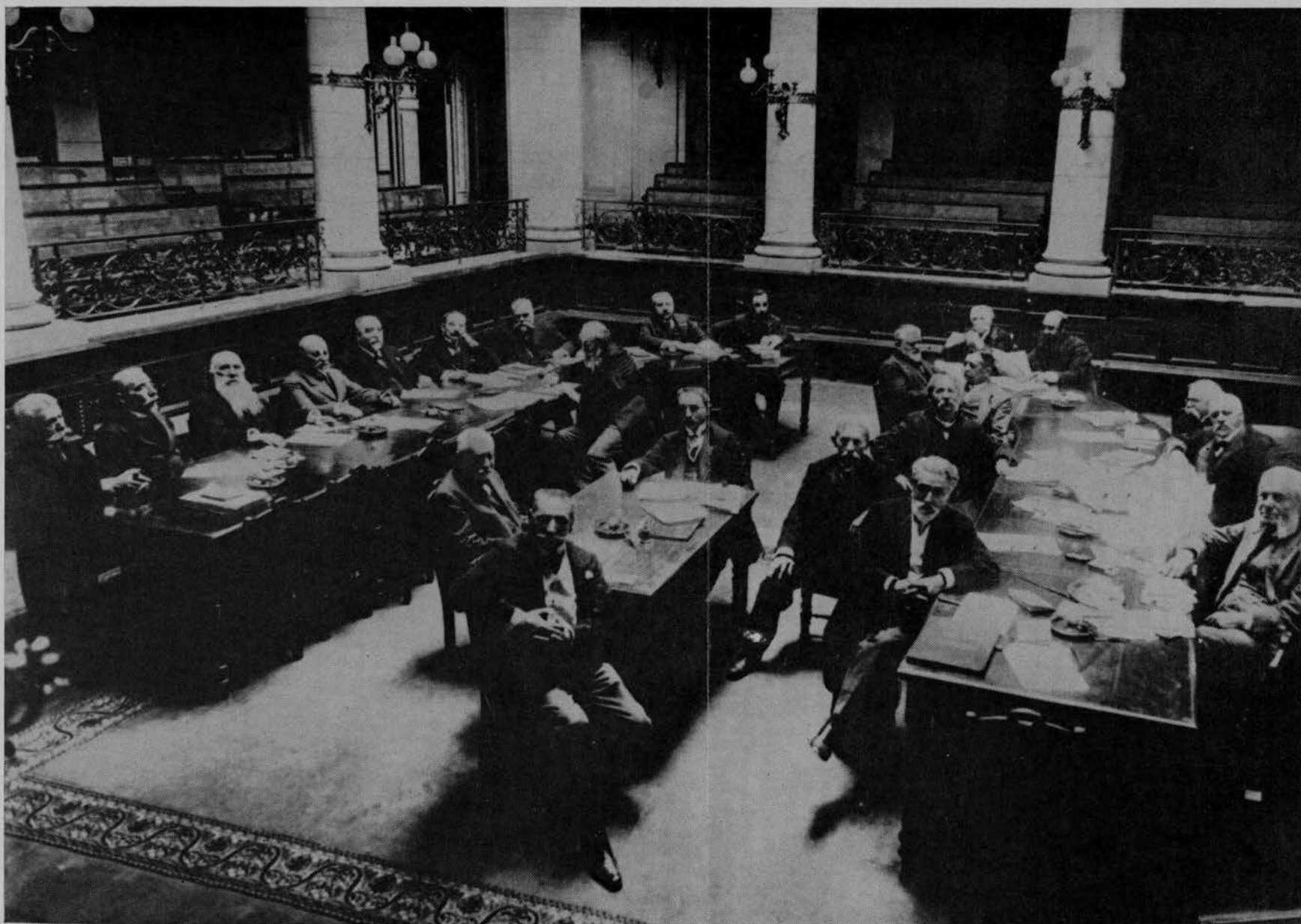
³ AAR, Seria II, t. XXVIII, Procesul verbal al ședinței din 1 iulie 1905, p. 21; t. XXIX, Procesul verbal al ședinței din 2 februarie 1907, p. 72; t. XXX, Procesul verbal al ședinței din 14 septembrie 1907, p. 36 etc.

⁴ Arhiva Academiei, 1905, A-1, Volumul 27, Procesul verbal al ședinței din 29 aprilie 1905.

⁵ AAR, Seria II, t. XXXII, Procesul verbal al ședinței din 26 februarie 1910, p. 69—70.

⁶ *Ibid.*, Procesul verbal al ședinței din 30 octombrie 1909, p. 37.

⁷ AAR, Seria II, t. XXXV, Procesul verbal al ședinței din 12 octombrie 1912, p. 26,

Academicieni în aula Academiei Române.

Masa din dreapta, de la stînga spre dreapta: N. Gane, N. Quintescu, C. Erbiceanu, A. Băresanu, Ioan Bogdan, A. Naum,
N. Iorga, Al. Philippide, I. Caragiani, A. D. Xenopol

Masa din mijloc: Iacob C. Negruzzi, D. A. Sturdza, I. Bianu

Masa din stînga, de la stînga la dreapta: Spiru Haret, General Gr. Crăiniceanu, N. Teclu, P. Poni, Șt. Hepites, Dr. V. Babeș, Ing. A. Saligny, Gr. Antipa,
I. Simionescu, Dr. Istrati

Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România
Cabinetul de stampe

o
o
s
d
l
o
t
z
f
l
s
o
o
o
o
o
P
a
s
g
t
a
c
P
a
h
a
—
v
P
di

la Haga, care opresc confiscarea în timp de război a manuscriselor vechi, nu numai cînd sînt avere particulară, ci și cînd sînt averea statului»¹. Ca o consecință directă a acestor intervenții, între care și o audiență la feldmareșalul Mackensen, toate manuscrisele au fost restituite Academiei, pentru ca apoi, după ce marele nostru slavist a alcătuit o descriere amănunțită, în ziua de 17 iunie 1917, să fie luate din nou numai 305 volume dintre cele mai prețioase manuscrise slavone², după o prealabilă cercetare a unui slavist străin, profesorul Goetz de la Universitatea din Bonn³.

Tot I. Bogdan a fost acela care, după încetarea războiului în ziua de 6 ianuarie 1918, a alcătuit, în numele Academiei, declarația cu privire la pagubele provocate prin ridicarea «cu forța, neținîndu-se seama de protestările Academiei» a celor 305 manuscrise ale Academiei, «împreună cu 7 volume de același fel de mare valoare artistică prin scrisul și legătura lor, aduse la Academie de la Muzeul național de antichități din Capitală», după care preciza: «Aceste volume nefiind articole ce se pot găsi în comerț, evaluarea lor trebuie făcută astfel:

305 volume a lei 1.000 lei 305.000.

7 volume a lei 5.000 lei 35.000»⁴.

Dar I. Bogdan, care s-a străduit și a depus toate eforturile pentru adunarea, păstrarea și înapoierea acestor manuscrise, a încetat din viață aproape cu un an înainte de restituirea lor către Academie (mai 1920)⁵.

I. Bogdan a contribuit esențial la gruparea în Academie, for superior al culturii românești, a elementelor celor mai valoroase, care prin activitatea lor au făcut cîinste științei românești. Astfel, în ședința sesiunii generale din 27 mai 1909, prezintă expunerea de motive în baza căreia secția istorică propunea alegerea lui Constantin Giurescu ca membru corespondent⁶. În ședința din 18 mai 1911, în numele secției istorice, I. Bogdan propune alegerea lui Vasile Pîrvan ca membru corespondent al Academiei și prezintă activitatea acestuia⁷, iar apoi exact după 2 ani, în ședința din 18 mai 1913, tot el citește expunerea asupra activității științifice a lui V. Pîrvan, în vederea alegerii acestuia ca membru activ⁸. De asemenea, la propunerea lui I. Bogdan, în ședința secției istorice din 14 mai 1915, S. Mehedinți a fost ales membru al Academiei (I. Bogdan a citit expunerea asupra activității științifice a acestuia în ședința din

¹ AAR, Seria II, t. XXXIX, Procesele verbale ale ședințelor din 10/23 ianuarie 1917 p. 59—61; 13/26 ianuarie 1917, p. 61—64; 2 februarie 1917, p. 66—67.

² Inițial, în noaptea de 9/22 ianuarie 1917 au fost luate 607 manuscrise, iar ulterior, după selectare, autoritatea militară germană a luat 305 manuscrise și le-a predat reprezentanților armatei bulgare (colonel Stanciov și locotenent Oreskov), spre a fi trimise la Sofia (Vezi «Analele», Seria II, t. XXXIX, Procesul verbal al ședinței din 24 mai 1918, p. 103—105).

³ *Ibid.*

⁴ Arhiva Academiei, 1919, A-8, Dosarul nr. 107; vol. I, Obiectul *Despăgubiri de război*, text manuscris I. Bogdan.

⁵ Restituirea manuscriselor — adevărat tezaur național — a fost rezultatul intervențiilor Academiei, prin Ministerul Afacerilor Străine, pe lângă legațiile statelor prietene (Arhiva Academiei, Dosar nr. V, vol. 39, Procesul verbal al ședinței din 11 aprilie 1919). În Procesul verbal al ședinței din 7 mai 1920 (AAR, Seria II, t. XL, p. 52) se consemnează faptul că Ministerul Afacerilor Străine a comunicat Academiei că manuscrisele au fost preluate de Comisarul român din Sofia. În ședința următoare (14 mai 1920) se comunică intrarea manuscriselor în patrimoniul Academiei («Analele», Seria II, t. XL, p. 52—53).

⁶ AAR, Seria II, t. XXXI, Procesul verbal al ședinței din 27 mai 1909, p. 208—210.

⁷ AAR, Seria II, t. XXXIII, Procesul verbal al ședinței din 18 mai 1911, p. 147—149.

⁸ AAR, Seria II, t. XXXV, Procesul verbal al ședinței din 18 mai 1913, p. 153—154.

19 mai)¹. În ședința din 26 mai 1915 a citit propunerea de alegere a lui Silviu Dragomir ca membru corespondent.

Dornic să arate oamenilor de știință din străinătate, care se preocupau de probleme românești sau contribuiau la popularizarea progreselor științei noastre istorice și filologice, aprecierea și recunoștința Academiei Române, I. Bogdan a propus alegerea ca membri de onoare a unor savanți de renume mondial. Astfel, în ședința din 23 martie 1904, propunând alegerea eminentului slavist V. Jagić, I. Bogdan argumenta, spunând între altele: «a urmărit cu interes progresele filologiei române și a luat cunoștință de ele în «Archiv» ori de câte ori i s-a oferit ocazia. Prin scrierile, prin recenziunile și prin lecțiile sale, dînsul a atras adeseori atențiunea slaviștilor asupra interesului ce prezintă pentru ei studiul limbii, literaturii și istoriei române. Pe lângă Veselovski, el este astăzi al doilea slavist care nu încetează de a accentua importanța culturii române din trecut pentru cunoașterea întregului orient european. Ca omagiu pentru activitatea în general recunoscută a dînsului, ca recunoștință pentru interesul ce poartă filologiei românești, vă propun, domnilor colegi, să alegeți pe profesorul Jagić membru onorar al Academiei noastre»². Propunerea lui I. Bogdan a fost însoțită cu 23 voturi pentru și 1 vot contra, profesorul V. Jagić fiind proclamat membru de onoare al Academiei Române³.

Apoi, în ședința din 29 mai 1914, I. Bogdan face propunerea de alegere a lui C. Jireček ca membru de onoare al Academiei. În expunerea de motive afirmă: «Pentru noi românii, lucrările lui Jireček au o valoare specială, căci unele din ele privesc direct istoria noastră în Peninsula Balcanică... Dl. C. Jireček a fost profesorul mai multor tineri de-ai noștri, care au făcut studii de istorie și filologie la Universitatea din Viena; acestora le-a arătat întotdeauna o deosebită bunăvoință și îi datoresc mult în ce privește metoda și îndemnul la lucru. Dl. C. Jireček urmărește cu mare interes și cu cea mai deplină obiectivitate tot ce se produce la noi în domeniul istoriei și istoriografiei naționale. Utilizînd acolo producții ale științei românești în lucrări care se citesc de mulți învățați europeni, domnia-sa contribuie în mod conștient la întărirea unei bune reputații a științei istorice românești. Academia Română i-ar arăta o recunoștință meritată alegîndu-l membru onorar al ei»⁴. Procedîndu-se la vot, cu unanimitate de voturi, C. Jireček a fost proclamat membru de onoare al Academiei Române⁵.

Apreciînd savanții străini care urmăreau și popularizau succesele științei românești, I. Bogdan era la rîndul său foarte prețuit de specialiștii de peste hotare. Astfel se poate explica faptul că la invitația adresată Academiei Române de către Biblioteca publică din Petersburg, cu prilejul festivităților centenarului acesteia, Academia, în ședința din 22 noiembrie 1913, nu-l delegă pe I. Bianu, care era bibliotecar, ci pe I. Bogdan, ca s-o reprezinte la festivitate. Astfel, în adresa Academiei din 2 decembrie 1913 către Ministerul Instrucțiunii și Cultelor, prin care se solicită fondurile necesare călătoriei, se menționează:

¹ AAR, Seria II, t. XXXVII, Procesul verbal al ședinței secției istorice, din 14 mai 1915, p. 288, precum și Procesul verbal al ședinței din 19 mai 1915, p. 174—176.

² AAR, Seria II, t. XXVI, Procesul verbal al ședinței din 23 martie 1904, p. 190—191.

³ *Ibid.*, p. 192.

⁴ AAR, Seria II, t. XXXVI, Procesul verbal al ședinței din 29 mai 1914, p. 176; vezi și t. XXXIX, Procesul verbal al ședinței din 25 ianuarie 1918, p. 92—93, în care I. Bogdan face necrologul lui C. Jireček.

⁵ AAR, Seria II, t. XXXVI, p. 178.

« Dl. Bogdan este cel mai indicat să reprezinte Academia întrucât d-sa a făcut studii slavice în capitala Rusiei; a călătorit în urmă la St. Petersburg și în diverse centre culturale ale imperiului vecin, unde a adunat bogate materiale privitoare la istoria țărilor noastre. Cele două mari volume din publicațiunea *Documentelor lui Ștefan cel Mare* cuprind o bună parte din acelea pe care dl. Bogdan le-a descoperit și studiat în arhivele și bibliotecile din Rusia.

Călătoria d-sale cu ocazia serbărilor de la St. Petersburg i-ar da ocaziunea să mai cerceteze și să mai descopere, poate, și alte documente, mai ales că, fiind acolo adunați învățații Rusiei în cercul cărora dl. Bogdan este bine cunoscut, ar putea avea de la aceștia indicațiuni prețioase despre existența prin arhive și biblioteci a unor asemenea alte documente. Din acest îndoit punct de vedere: al reprezentării culturii românești la serbarea centenarului Bibliotecii imperiale din Petersburg și al cercetărilor istorice, este de mare folos ca dl. Bogdan să poată merge la Petersburg cu prilejul serbării acestei biblioteci »¹.

Apreciind just excepționala sa activitate, la câțiva ani după primirea ca membru activ, Academia Română îl alege pe I. Bogdan vicepreședinte² în ședința din 25 mai 1910. Este reales în ședința din 26 mai 1911, precum și în ședința din 26 mai 1912. După patru ani, în ședința din 28 mai 1916, este reales vicepreședinte și de asemenea în alegerile următoare, care au avut loc la 8 octombrie 1918³. În această calitate a condus cu competență lucrările, în deosebi în timpul războiului, sub ocupație, când președintele Academiei și al doilea vicepreședinte se aflau în Moldova, a prezidat numeroase ședințe, din care unele istorice, cum ar fi ședința din 25 noiembrie 1916, prima ședință ținută sub ocupație străină⁴. Dorința fierbinte și nădejdea că « discuțiile și hotărârile Academiei își vor relua obișnuita lor libertate », exprimate de I. Bogdan la deschiderea acelei « triste ședințe », s-au realizat abia la 6 decembrie 1918, când a avut satisfacția de a prezida o ședință a Academiei în patria liberă⁵. Moartea prematură — survenită în ziua de 1 iunie 1919 — îl surprinde în plină activitate creatoare, răpind Academiei pe unul din cei mai devotați membri ai ei.

În ședința din 2 iunie, anunțând decesul lui I. Bogdan, P. Poni, președintele Academiei, spunea: « Golul lăsat în Instituția noastră prin pierderea acestui specialist de mare valoare va fi greu completat »⁶.

În discursul rostit de I. Bianu din partea Academiei la mormîntul lui I. Bogdan, vorbitorul spunea: « știința, adică lumina adevărului și dreptatea între oameni au fost singurele ținte, singurele scopuri spre care a năzuit toată viața și cu toate puterile ». Și referindu-se la orientarea studiilor de slavistică, pe care I. Bogdan le-a așezat pe temelii solide, ridicându-le la înălțimea unor

¹ AAR, Seria II, t. XXXVI, Procesul verbal al ședinței din 29 noiembrie 1913, p. 39. În acest proces verbal se menționează numai faptul că se decide a fi delegat I. Bogdan și a se interveni la Minister. Copia adresei trimise Ministerului se găsește la Arhiva Academiei, 1913 A-16, vol. 4. Obiectul *Congrese, Serbări jubiliare, Aniversări internaționale*. Se pare că I. Bogdan n-a putut participa la festivitatea centenarului Bibliotecii.

² AAR, Seria II, t. XXXII, Procesul verbal al ședinței din 25 mai 1910, p. 255.

³ AAR, Seria II, t. XXXIII, Procesul verbal al ședinței din 26 mai 1911, p. 182; t. XXXIV, Procesul verbal al ședinței din 26 mai 1912, p. 152; t. XXXVIII, Procesul verbal al ședinței din 28 mai 1916, p. 206; t. XXXIX, Procesul verbal al ședinței din 8 octombrie 1918, p. 117.

⁴ AAR, Seria II, t. XXXIX, Procesul verbal al ședinței din 25 noiembrie 1916, p. 54.

⁵ *Ibid.*, Procesul verbal al ședinței din 6 decembrie 1918, p. 174.

⁶ *Ibid.*, Procesul verbal al ședinței din 2 iunie 1919, p. 319.

țări cu bogată tradiție în acest domeniu, I. Bianu rostea aceste cuvinte, pe care posteritatea le-a subscris întru totul:

«Prin sădirea la noi a slavisticii, I. Bogdan a deschis un bogat câmp de activitate pentru trecutul neamului nostru și pentru așezarea rosturilor lui în viitor. Lucrările lui I. Bogdan pe acest teren sînt modele admirate de toți cunoscătorii români și străini... Fiecare lucrare a lui constituie o mare piatră cioplită armonios în frumoase linii drepte, adăugată la marele templu al istoriei neamului românesc»¹.

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ИОАНА БОГДАНА В РУМЫНСКОЙ АКАДЕМИИ

(Резюме)

В статье освещаются некоторые аспекты разносторонней и плодотворной деятельности великого румынского слависта в Академии. Иоан Богдан, крупнейший представитель нашей науки, внес ценный вклад в развитие румынской славистики и историографии. Руководствуясь концепциями новой исторической мысли, И. Богдан обратился к изучению древней румынской культуры и публикации литературных и исторических источников. Его концепции шли в разрез со старыми теориями, провозглашаемыми некоторыми членами отделения истории Академии, которые занимали в ней привилегированное положение. Это затрудняло, но не приостановило И. Богдана в его работе, которая выходила за рамки отделения. И. Богдан компетентно участвовал в обсуждении вопросов отделения литературы. Он активно занимался пополнением собрания документов и рукописей Академии, касающегося прошлого румынского народа. Будучи членом различных комиссий он с большой ответственностью составлял доклады и был отмечен как образец исполнительности. И. Богдан оказал значительную помощь Академии в подборе наиболее способных элементов, которые прославили румынскую науку.

Деятельность И. Богдана является прекрасным примером для последующих поколений.

L'ACTIVITÉ DE IOAN BOGDAN EN TANT QUE MEMBRE DE L'ACADÉMIE ROUMAINE

(Résumé)

Cet article expose certains aspects de l'activité aussi féconde que multiple du grand slaviste roumain au sein de l'Académie. Figure représentative de la science roumaine, I. Bogdan a apporté une contribution de valeur au développement des études slaves et de l'historiographie roumaine. Animé par la pensée historique moderne, il dirigea son activité vers l'étude de la culture roumaine ancienne, et la publication des sources narratives et historiques. Ses conceptions les firent entrer en conflit avec les vieilles théories partagées par certains des membres de la section historique qui détenaient des positions dominantes. Ceci compliqua, sans l'empêcher, son activité qui dépassait les cadres mêmes de la section. I. Bogdan participa avec compétence à la discussion de certains problèmes de la section littéraire et se préoccupa vivement de l'enrichissement des collections de l'Académie à l'aide de documents et de manuscrits relatifs au passé du peuple roumain. En tant que membre de diverses commissions, on le donnait en exemple pour le sens de la responsabilité avec lequel il rédigeait ses rapports. De même, il contribua pour beaucoup à grouper à l'Académie les éléments les plus remarquables qui firent honneur à la science roumaine.

L'activité de Ioan Bogdan demeure un modèle et un stimulant pour ceux qui sont appelés à continuer son œuvre.

¹ Vezi Arhiva Academiei, 1919, A-1, Dosarul nr. 4, volum 47, unde este atașat Discursul lui I. B i a n u, intitulat *La mormîntul lui I. Bogdan*, publicat în «Neamul românesc» din 6 iunie 1919 și în AAR, Seria II, t. XXXIX, p. 332-334.